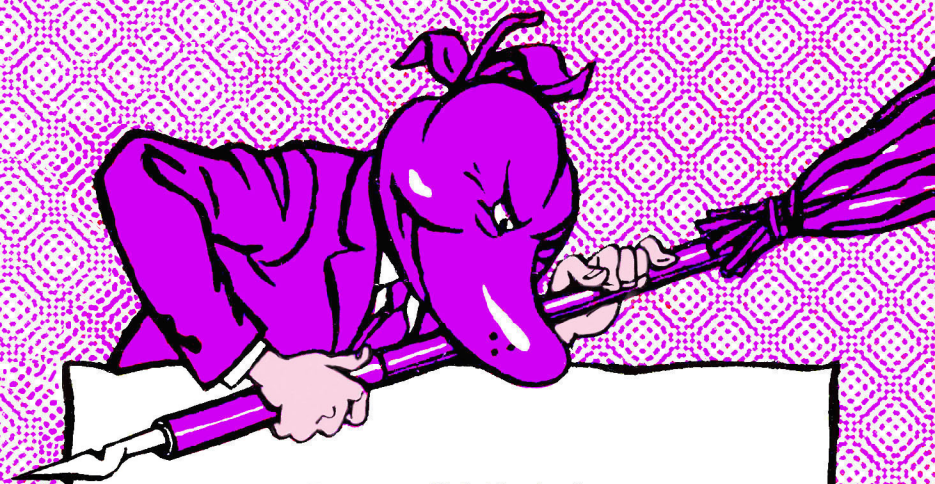

Ціна 1 крб.

Олекса НОСЕНКО

№

БІБЛІОТЕКА ПЕРЦЯ

37

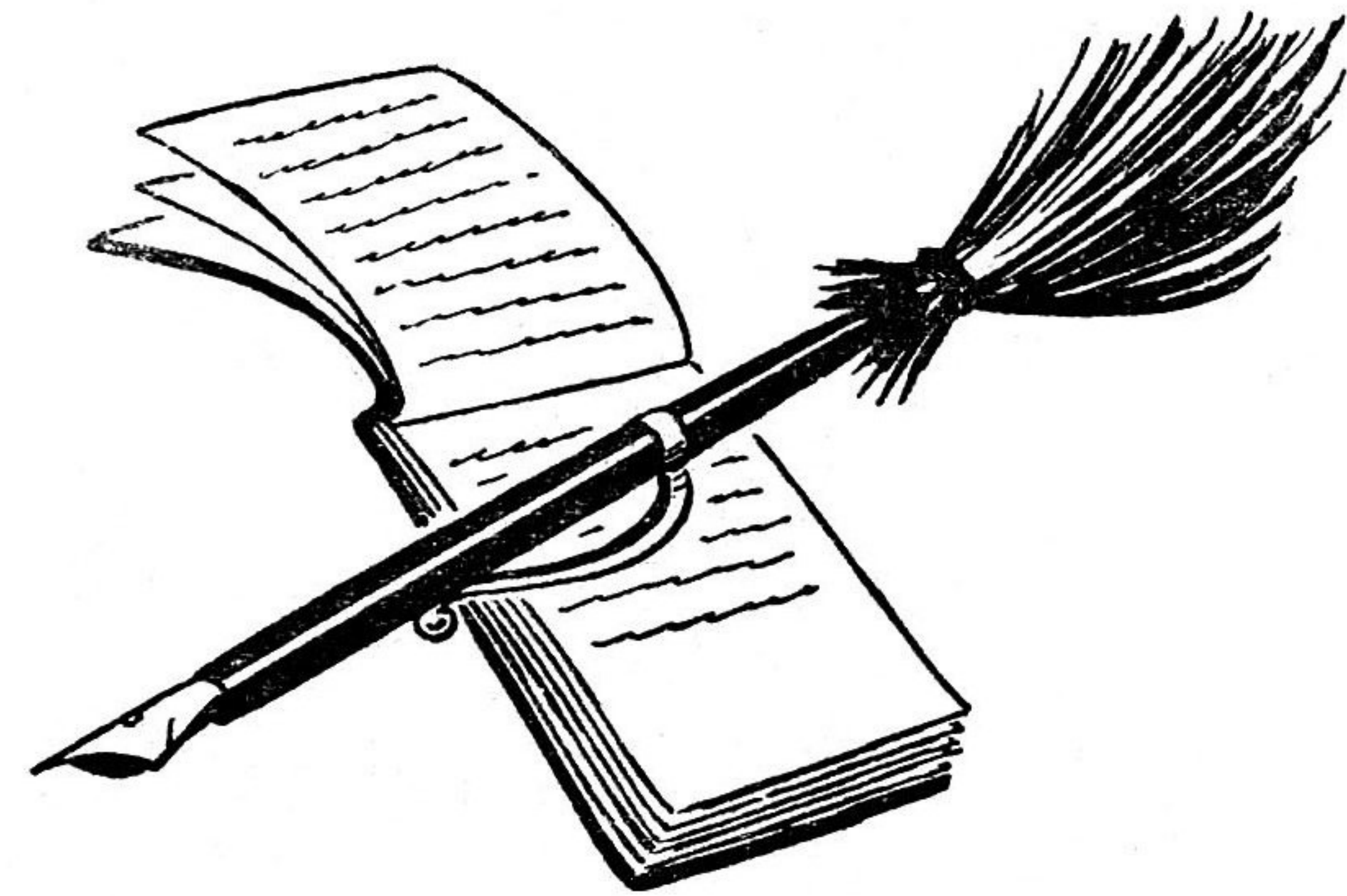
**Відсканував
і опрацював**
Анатолій
МИКОЛАЄНКО
(barsikot)

peres-ua.

peres-ua.

Олекса НОСЕНКО

ВСЮДИСУЩИЙ СТРАТОН

ІЛЮСТРАЦІЇ І. АЛЕКСАНДРОВИЧА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»

1958

Олекса Носенко.
Дружній шарж.

У «Маяку» я вперше. Я навіть не знаю, як дістатися до контори колгоспу. Розпитав у хлопця років десяти, той і показав дорогу. Це, думаю собі, до вечора доведеться сидіти в тій конторі з мовчазним бухгалтером чи табельником, чекаючи на голову колгоспу чи на когось іншого з керівників артїлі.

Заглянув у прохолодні сіни контори, у напіввідчинені двері і переконався, що тут взагалі нікого нема. Зиркнув на двері, де красувався напис «Голова колгоспу», і з задоволенням констатував, що за столом сидить немолодий чоловік у вицвілій сорочці військового зразка, рудовусий, з жвавими очима і помітною лисиною. Чоловік мовчки кивнув на привітання головою, млявим жестом руки показав на стілець, мовляв, сідайте, а сам тримав телефонну трубку і з кимось розмовляв.

— Так, так... Зрозуміло. Еге ж, Стратон. А як ви мене заочно впізнали, товаришу секретар райкому? Перекажу... Ні, здано вже тонн двісті... Це на вчора.

Як кажете? Ага, три «зіли», дві полуторки... Ні, везуть всю ніч... Передам...

Я подумав, що переді мною голова або ж його заступник. Так доповідати про хід хлібопоставок може тільки відповідальна особа.

А особа продовжувала:

— Молоко підтягнули добре. Еге ж, місячний план виконано на сто п'ятнадцять процентів.. Почали, почали, три великих траншеї закладено молодими качанами з бадиллям... Так... До побачення!

Привітавшись за руку, Стратон запитав, хто я і з якою метою завітав у «Маяк». Я показав посвідчення. Стратон уважно прочитав його і сказав, ніби задумливо:

— Тек-с, тек-с... Приємно, що преса нами цікавиться. Це не вперше, бо «Маяк» наш світить далеко. Бував торік кінооператор з Києва, ферми наші накручував на плівку, а коли я йому сказав, щоб накрутив ще пасіку і сад — сад у нас розчудесний! — то оператор заявив, ніби в нього плівки в обріз...

Вийшовши з-за столу, Стратон почав поважно по-вчати:

— Дивуюся я тим кіноначальникам! Посилають свого оператора бозна-куди, а плівки в запас не дають! Це ж неправильно! Адже наша сучасна дійсність така багата на дивні явища, а в нього, бачте, нема запасу плівки... Та ми самі за ту плівку заплатили б, коли треба!

У цей час знову подзвонив телефон.

— Я вас слухаю... Стратон. Хто-хто? А-а, прокурор... Низенько вам кланяюсь... Ні, нема, десь у третій бригаді. Ага... Ні, то горіло не в нас, то по сусідству в «Червоній ниві». Що переказати? Зрозуміло... Бувайте!

Коли розмову було закінчено, Стратон почав мені пояснювати:

— По сусідству з нами, у «Червоній ниві», вчора хтось підпалив торішню соломку... Дрібниця, якась там копичка згоріла, так прокурор вже тривожиться... Приїхав би та й розслідував, а то, бач, просить, щоб я цим зайнявся та подзвонив... Та-ак, значить, ви до нас... Ну, що ж, преса—це таке діло, що треба піти назустріч. Пресою в нас усі цікавляться... Догадуюсь, що ви більш натискатимете на кукурудзу?

— А як ви вгадуєте?

— Бо я, як і Корнійчуків Галушка, в курсі дела. Тепер же це найважливіша тема у пресі. Що ж, покажемо і розкажемо. Блокнот при вас? Це головне, бо записувати доведеться чимало... Ходімо, я вас супроводитиму.

Я хотів був спитати, з ким маю справу, але якось не наважився, адже з перших хвилин знайомства можна було легко зрозуміти, що зустрівся з керівною особою. У цьому я ще більше переконався, коли Стратон замкнув кабінет голови, а ключа поклав вгорі на одвірках. Значить, відповідальна персона.

— Але преса, як я розумію, кладе в основу людей. Так? Тоді, прошу вас, підемо до нашої Дошки пошани. Там чин-чином вся картина зображена. Кадри вирішують все!

«Бойовий чоловік», — подумалось мені, коли ми вийшли з контори і попрямували у молоденький скверик, де на головній, піском посипаній алеї стояла досить красиво оформлена Дошка пошани. Стратон ішов попереду, піднявши голову і хазяйновитим поглядом озираючи навкруг.

— Нащот кукурудзи, то ця справа у нас чин-чином... Було торік сімнадцять, а нині аж сто п'ятде-

сят п'ять гектарів. Прогрес! Та інакше й бути не могло, адже ми проробили всі постанови, чин-чином...

Зупинилися навпроти Дошки пошани. Стратон ткнув пальцем у портретик, що посередині.

— Пишіть... Ланкова Пріся Загоруйко, обробляє цього року 20 гектарів кукурудзи. Квадрати в неї — чин-чином! Бойова дівчина, тільки — це можете не записувати — в особистому житті їй не повезло: ходив до Прісі тракторист з МТС, Іваниця на прізвище, а фактично одружився на Гафійці... Ну, це окрема стаття... Тут ви бачите бригадира Конона Лисого, він також передовик, виростив минулого року по 30 центнерів пшениці, член партії, от тільки не скажу, з якого саме року... депутат райради.

Стратон встигав не тільки пояснювати, а й заглядати у мій блокнот, пересвідчуючись, чи правильно я записую.

— Ліворуч красується наша передова свинарка, зветься вона Оленою, на прізвище Кривохатько... Виростила ця Олена по 24 ділових поросят... Записали? Ділових... Ще незаміжня, знаю тільки, що залицяється до неї наш новий учитель, а чим закінчиться, — побачимо... Тут — кращий коваль артілі, Микита Максимович Гостроніжка, шістдесяти років, має сина — капітана Радянської Армії... Я знаю, що саме для преси потрібно!

Дедалі я переконуюсь, що Стратон — для мене клад. Він все знає, головне, знає, що мені потрібно, і я ледве встигаю записувати, а в самого зароїлася думка: чи не написати б нарисок про самого Стратона? Адже досить-таки колоритна постать!

— Тут маємо Ганнусю Полішвайко, працювала чин-чином на буряках, там же, в процесі виробни-

цтва, познайомилася з роз'їзним механіком і вийшла заміж... Зараз вдома, має народити покоління. Можете записати, а то й можете обминути.

Так я заповнив пару сторінок у блокноті.

Із скверика пішли сільською вулицею. Стратон почав був розповідати про дефекти у проекті будівництва нового ставка, але розповідь обірвала вантажна машина, що виїхала з-за повороту. Піднявши руку, Стратон зупинив її.

— Моє шануваннячко! — звернувся він до шофера і до якогось чоловіка, що сидів поруч. — Що сьогодні одержано?

Відповіді я не почув, бо мотор працював досить гулко.

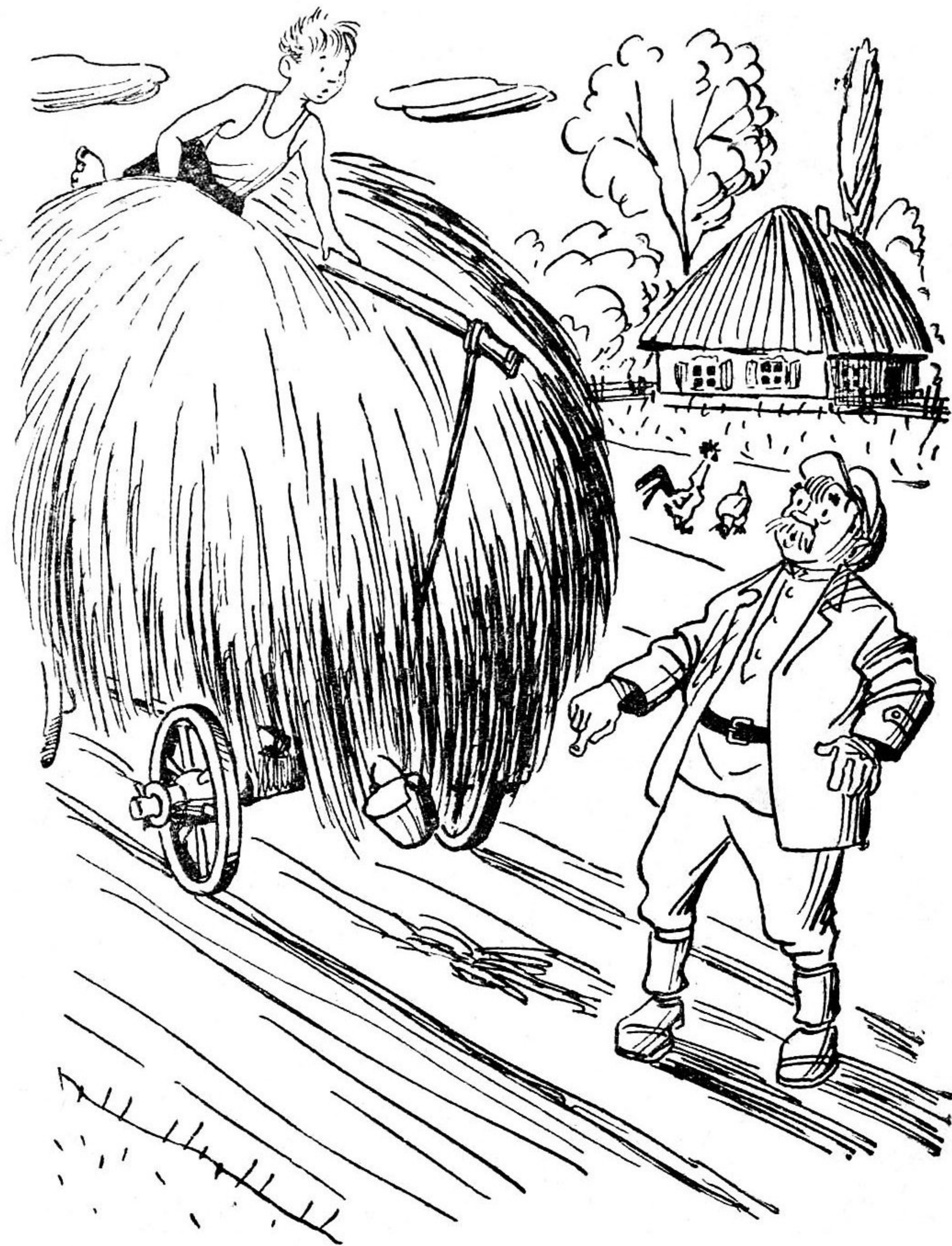
— Правильно! — говорив далі Стратон. — Тільки от що, голубчики мої, зараз же відкладіть два костюми для конюха Сашка Гнидюка і для нового нашого слюсаря Войтенка, вони ж на роботі, а люди заслужені... Зробіть, щоб було чин-чином. А патефони привезли? Три штуки? Один забронюйте за бригадиром Сорокою, його ж премійовано ще повесні. Отак, голубчики мої...

Машина рушила в напрямі сільмагу.

Я роблю простий і очевидний висновок: Стратон у селі користується чималим авторитетом. У цьому переконали дальші події.

Ми проходили мимо ферми, де в цю пору худоби не було, і назустріч нам вийшов вже немолодий, похмурий чоловік.

— Агов, Федотовичу! — гукнув Стратон. — Як із соломорізкою? Май на увазі, оцей товариш — представник преси. Ясно? Може нас із тобою так пропечатати, що чин-чином!.. Ще не пустили в хід соломорізку? А щоб тебе! На правлінні ж говорилося...

Та що ти об'єктивні причини підшукуєш, механіка ждеш, — сам берися і відрегулюй!

А мені Стратон пояснив: привезено, мовляв, соломорізку нової конструкції, вісімнадцять тисяч коштує. Ріже сіно, соломую, бадилля, а для великої ферми це особливо потрібно. Я переконуюся, що мій співбесідник знає артільне господарство, як свої п'ять пальців. Був би в нього шостий палець, то й на його рахунок щось би припало.

Саме вулицею їхала висока гарба з сіном. Стратон зупинив і її. На підлітка, обличчя якого поспіль всипане ластовинням, Стратон готовий був кинутись левом, та високо сидить хлопчина.

— Федю! Ти маєш соціалістичну совість? Он же сінце розтрушується слідом! А ти собі дрімаєш.

— Та в мене ж тільки двоє очей...

— Не наше діло! Мусить бути четверо, щоб бачив, що робиться позаду. Ти ж знаєш, що кормова база вирішує все?

Федя мовчав.

— Щоб це було востаннє, чуєш? Вози сіно чинчином, а не абияк! За кожною стеблинкою слідкуй!

Коли сіно рушило далі, Стратон похитав головою, а мені сказав:

— Щодня ведемо масову роботу, але ж такі, як Федько, пропускають її мимо вухей. Доведеться на правлінні ще раз говорити про свідомість... А ви наші силосні траншеї бачили? Частину вже закладено силосом, а решту якраз будуємо. Подивитесь?

Зараз же за фермою виднілося душ п'ять чи шість колгоспників, які обладнували силосні траншеї.

— Привіт трударям! — і Стратон злегка зняв картуза. — Преса цікавиться, як ви споруджуєте траншеї... Миколо Павловичу, розкажіть товаришеві, а

перес-ua.

перес-ua.

він запише... Тільки не загальними словами, а конкретно, чин-чином...

Я записував, а Стратон контролював розмову і вносив свої зауваження.

— Коли закінчите? — досить суворо запитав він у Миколи Павловича, колгоспного техника. Той назвав строк.

— Пізно... Я сьогодні розмовляв із секретарем райкому товаришем Дударенком, і пообіцяв від вашого імені, що до першого все буде чин-чином. А перед райкомом слів на вітер не кидають!

Я остаточно переконуюсь, що Стратона мені, як кажуть, сам бог послав для нариса. У кожному його слові так і струмить турбота про громадські діла. От, думаю собі, коли б у нас повсюдно були такі уболівальники за колгоспний прогрес — не було б відстаючих, не було б проривних.

Звертаючись до юнака, що стояв поблизу з лопатою, Стратон мовив:

— М'яча нового купили? Май на увазі, що в неділю буде змагання з «Прогресом». А в них, ти ж сам знаєш, футболісти чин-чином, орли!

— Та які там орли...

— Ну, ну, не зазнавайся. Я ж бачив, як ви граєте... Скажи мені спасибі, що поклопотався у сільмазі, щоб вам нового м'яча привезли... Не осоромте «Маяка»!

Після відвідання траншей, Стратон запропонував освіжитися прохолодними напоями.

— Є в нас і свій буфет. Без спиртного. А навіщо спиртне, коли ми йдемо до культури? Хто хоче півлітру, є на те сільмаг, а буфет... По неділях у нас там і морозиво продається, чин-чином! Про мене можете і не писати, але буфет — то моя ініціатива...

По дорозі в буфет зустрівся велосипедист, за плечима якого похитувалася важка чорна брезентова сумка.

— Наш невтомний Єлисей... Привіт! Ану, на хвилину. Ти, Єлисею, працюєш завзято... Товариш кореспондент запише твоє прізвище. Але є і критичні зауваження: чабан Омелян і доярка Степанида досі ще не охоплені пресою. Ти це знаєш?

— Знаю...

— Отож! Знати знаєш, а заходів не вживаєш... Охопи їх пресою, просто-таки сьогодні ж! Весь «Маяк» передплачує газети, а ті двоє лишилися за бортом.

Коли Єлисей помчав собі піщаною стежкою далі, Стратон почав мені пояснювати. Ми вже сиділи на лавці біля якогось двору.

— Замітьте: на двісті десять дворів «Маяка» є двісті газет, це вам не теревеньки... І журналів з півсотні; запишіть, що ми два роки тому поставили новий радіовузол... щонеділі у нас кіно... Я знаю, що для преси потрібно!

Стратон не відмовився від «Казбека», ми закурили. Перекинувши цигарку в куточок рота, він продовжував:

— Сам секретар обкому партії приїжджав недавно... Я якраз стояв на вулиці, бачу — машина не з районних, вищого класу. Ну, секретар привітався до мене, і я його, як оце вас, познайомив з колгоспом... Дуже був секретар задоволений, чин-чином... Потім покликали його на обід. Я, як людина скромна, хотів уже йти у своїх справах, коли ж ні, секретар говорить: «А чому ви з нами не хочете посидіти за столом? Я з вами сьогодні дуже приємно провів час... Ходімо!» А за столом він посадовив мене поряд себе,

потім ще сказав: «Так любити свій колгосп, як любить оцей товариш, мусить кожний...»

У цей час здалеку показався «ГАЗ-69», і мій приемний співрозмовник вийняв з рота цигарку і знітився. Потім він швидко заблимав рудуватими віями, підвівся.

— Поки що бувайте... Іде.

— Хто саме?

— Голова колгоспу, — шепнув Стратон і поспішив у провулок.

* * *

Головувала в «Маяку» Віра Степанівна. Допізна засиділися ми вдвох у конторі, обмірковуючи справи колгоспу, заглядаючи в його майбутнє. Згадавши про Стратона, я запитав у Віри Степанівни, хто він і що конкретно робить?

Віра Степанівна чомусь соромливо нахилила голову.

— Він вас водив по господарству? — спитала вона.

— Водив... Цікаві речі розповідав... — відказую я.

— Це його професія.

— ?

— Не дивуйтеся, це факт.

— Але ж він... обізнаний.

— Він зустріне всякого свіжого чоловіка. Стратон такий, що почепиться на автомашину, коли нею передовики наші їдуть на районний зліт чи на нараду... Коли засідаємо на свята в клубі, він сідає не в залі, а десь позаду президії...

— А живе ж із чого?

— Працює дружина, вона у нас ланковою, а на фермі трудяться дві його дочки... Отак собі чолов'я-

га і живе. Намагалися ми притягти його до трудової діяльності — довідки приносить від лікаря... Словом, тут наша недоробка.

Ми ще перекинулися кількома фразами про колгоспні діла. Раптом до моїх вушей долинули слова і знайомий голос:

— Ні, в тебе ще не визріла соціалістична душа, — повчав когось у затемненому коридорі Стратон.

Тепер мені стало все ясно...

У знайомому мені селі Малій Василівці живе і досить добре почуввається дід Купріян Панасович Гарбузов. Власне, кінцівку «ов» пристебнув йому кілька десятиліть тому сам Аполлінарій Глібович; справжнє його, Купріяна, прізвище Гарбуз.

Про те, що Аполлінарія Глібовича і супругу його, Іраїду Христофорівну, вже прийняла в своє лоно сира земля, сумніву бути не може: вже тоді, перед революцією, обое були в стадії похилого віку; крім того, у Аполлінарія Глібовича був невеликовий коліт, а супруга його систематично хворіла на неврастенію...

А от Купріян Панасович, їхній камердинер, дожив до наших днів, бо замолоду був здоровий, мов дуб, аж дзвенів! Ніяких хвороб Купріян Панасович і близько до себе не підпускав. Так що вважайте, що Аполлінарій Глібович і Іраїда Христофорівна вже віддали богові душу, і нині перебувають коли не в раю, то принаймні в поліпшеній частині пекла...

Ніякої очевидної революції в маєткові Гук-Сухарикових не помічалось; вона гриміла десь за горизонтом. Правда, в деяких менших економіях народ порозбирав панську худобу, підпалював амбари із зерном.

Розлючений Гук-Сухариков цідив крізь зуби: «Хай беруть... хай тягнуть. Вони сповна все повернуть, ще й одроблятимуть в придачу». Іраїда ж Христофорівна твердила одне: «Це все за твої гріхи, Аполя! Це кара божа за те, що ти потай від мене вів свої ганебні інтрижки з розпутною графинею Карандашовою... У-у, проклята!»

Та ось революція підкотилась ближче, загриміла сильніше, і Купріян-камердинер аж перехрестився; він був певен, що то на небосхилі їздить колісницею сам Ілля-пророк і з-під коліс сипле вогненні іскри.

— Купріяне! — несамовито вигукував поміщик. — Де ти в диявола запропастився?

Насправді ж Купріян нікуди не зникав, порався біля пані, яка безуспішно шукала шкалик з валер'янкою. Вона була бліда, знервована, розпатлана навіть.

— Валер'яне! Де моя купріянка? Тобто, де валер'янка?

— Ваша ж милість геть усю виковтали, — спокійно відповідав камердинер.

— Звели Дуняшці, щоб з-під землі дістала! Мені погано...

Купріян Панасович знизав плечем, розвів руками:

— Дуняша ж утекла... І Фекла також. Ще вдо-світа.

Очі Іраїди Христофорівни готові були вискочити з орбіт.

— Як то... втекли? На якій підставі?

— Без підстави... І повар Діодор намазав п'яти... Дуняшка ще прихопила з собою вашу шубку, вальянки, скатертину і кілька виделок. Це, каже, моє зароблене, адже рік, як нічого пани не платили. А Фекла, та більш богобоязлива, взяла тільки самовар. Буду, говорила Фекла, чаювати тепер досхоchu!..

— Не базікай! Ви всі збожеволіли!.. Ой, мені погано! — і торохнулася у непритомність.

А тут на дверях — Аполлінарій Глібович у халаті і м'яких кімнатних туфлях.

— Купріяне! Ходи за мною!.. Сідай ось тут у крісло, у наше родове крісло, і слухай мене уважно, всіма вухами слухай, — будемо зараз вирішувати дуже важливу справу.

Вперше за свою камердинерську службу Купріян Панасович сів у м'яке крісло навпроти пана, який стояв і ламав пальці. Потім Гук-Сухариков сів і собі до столу, вийняв з шухляди папір, ручку і прилаштувався щось писати.

— От що, мій голубчику, ми збираємось... Ти ж знаєш, що в мене давній коліт, і ми збираємось виїхати в Європу на лікування. Є такий курорт Карлсбад, от ми туди терміново і подамося...

Купріян Панасович зберігав спокій.

— І надовго ж, ваша милість?

— А це вже, як лікарі скажуть... Коліт мій розігрався не на жарт. А тимчасом чернь вгамується, заколот втихомириться. Законна влада урезонить бунтівників швидко!

Камердинер повів однією бровою.

— То як сказати, ваша милість, адже це не дев'ятсот п'ятий рік...

— Не вольнодумствуй!.. Тепер слухай мене всіма вухами.

Тут Аполлінарій Глібович дістав зі столу три золоті п'ятірки.

— Це тобі особисто... від щирого серця. Ти заслужив. А коли я повернусь, дам більше... Тепер же уважненько слухай!

Аполлінарій Глібович почав писати вголос:

«Охоронна грамота... Я, поміщик і статський совітник Аполлінарій Глібович Гук-Сухариков, православного віросповідання, народжений 1860 року, законний спадкоємець батька мого, Гліба Францовича Гук-Сухарикова, предводителя дворянства, власноручно і при повній свідомості складаю цю охоронну грамоту на ім'я довіреної особи, якою є мій камердинер, православний, 1875 року народження — так же? — пана Купріяна... гм, забув, як тебе по батькові...

— Панасович.

— Ага, Купріяна Панасовича Гарбузова, і звіряю йому всі, за законом мені належні, маєтності, а саме:

земельних угідь орних — 8 тисяч 224 десятини;

лісу старої посадки — 47 десятин, нової — 12 десятин;

економії: Барсуча, Прохолодна, Райська та Суха Балка;

окремо — ліс-фазанерію площею в 13 десятин з наявними в ньому фазанами королівської породи;

рухоме майно: коней — 115 голів, корів і молодняка — 220 голів, овець — 750 голів.

Довіряю вищезгаданому Купріяну Панасовичу Гарбузову від мого імені вести всілякі фінансові,

судово-юридичні та інші справи, а також наймати і увільняти робочу силу. Чинність даної охоронної грамоти може бути припинена тільки мною, особисто».

Аполлінарій Глібович запитально поглянув на ошелешеного камердинера, кисло усміхнувся, потім підписав грамоту і скріпив її фамільною печаткою.

— Зрозумів? Величезне довір'я я тобі, Купріяша, виявляю. На, візьми.

Купріян Панасович дещо боязко взяв у руки гербовий дебелий папір і вступив у грамоту свої майже неписьменні очі. Ховаючи у плюшовий футлярчик фамільну печатку, поміщик підвівся. Він був блідий, тряслися руки.

— Тепер ти — все одно, що я сам, і май на увазі, щоб за час моєї відсутності не пропало жодне деревце, жоден овечий чи телячий хвіст... Робочим платитимеш натурою, сумлінним по суботах видавай по чарці, особливо отаманам... Ключі від амбарів, погребів тощо тримай тільки при собі навіть у ліжкові... У покої нікого не впускай, пороби залізні засуви. Своїх дітей і жінку можеш переселити сюди, в одну з кімнат, тільки щоб діти не смітили. Вночі не спи, спочивай краще вдень... Да, щовечора поливай квіти на веранді... Ну, благослови тебе боже!

Тимчасом Іраїда Христофорівна, в туфлі на одній нозі, метушилась у своєму будуарі. Розлючена поміщиця вибирала з гардероба найцінніше, пхала його з силою в чемодани, а вони, прокляті, не піддавались, аж стогнали. А революція наближалась, до того ж біля парадного під'їзду вже стояв екіпаж і чути було, як кучер погримував на трійку добрячих коней: «Ну! Чого казишся!?»

— Дуняша-а! — верещала поміщиця.

— Та кажу ж, що втекла Дуняшка,— чувся басовитий голос камердинера.

— Фекла-а! — не вгавала Іраїда Христофорівна.

— Кажу ж, що й Фекла втекла. Разом із самоваром.

Поквапливо пакувався і Аполлінарій Глібович: на саме дно чемодана він поклав пачку любовних листів графині Карандашової, потім — золоті гроші, брильянти, кредитки, різні цінні папери, передсмертну духівницю батька та всяке інше.

Коли істерика дійшла найвищої точки, поміщиця почала дерти на шмаття свої коштовні блузки, плаття, нічні сорочки, чепчики. Ось вона занесла смертельного ножа над картиною, де була зображена напівгола мадонна,— саме в цей момент з'явився на порозі Аполлінарій Глібович.

— Що ти, божевільна, робиш?! Та я за мадонну триста двадцять карбованців заплатив у Петербурзі!

— А я не стерплю, щоб бунтівники дивились на це творіння! Ні нам, ні більшовикам!

Мадонна нерухоми очима поглядала на оскаженілу Іраїду Христорівну, на занесений нею ніж.

— Але ж зрозумій, що все наше рухоме й нерухоме майно, в тому числі і мадонна, віднині перебуватимуть під охоронною грамотою! Гра-мо-тою!

Де там! Аргументація супруга не вплинула, і не встиг він схопити Іраїду за руку з ножем, як лезо безжалісно було всаджено в білосніжні груди мадонни.

Це був уже сказ. Хто знає, чим би все скінчилось, коли б не посилований гуркіт кано-нади. Пан і пані у супроводі Купріяна Панасовича прожогом кинулись з чемаданами до парадного. Ситі жеребці в яблуках, немов

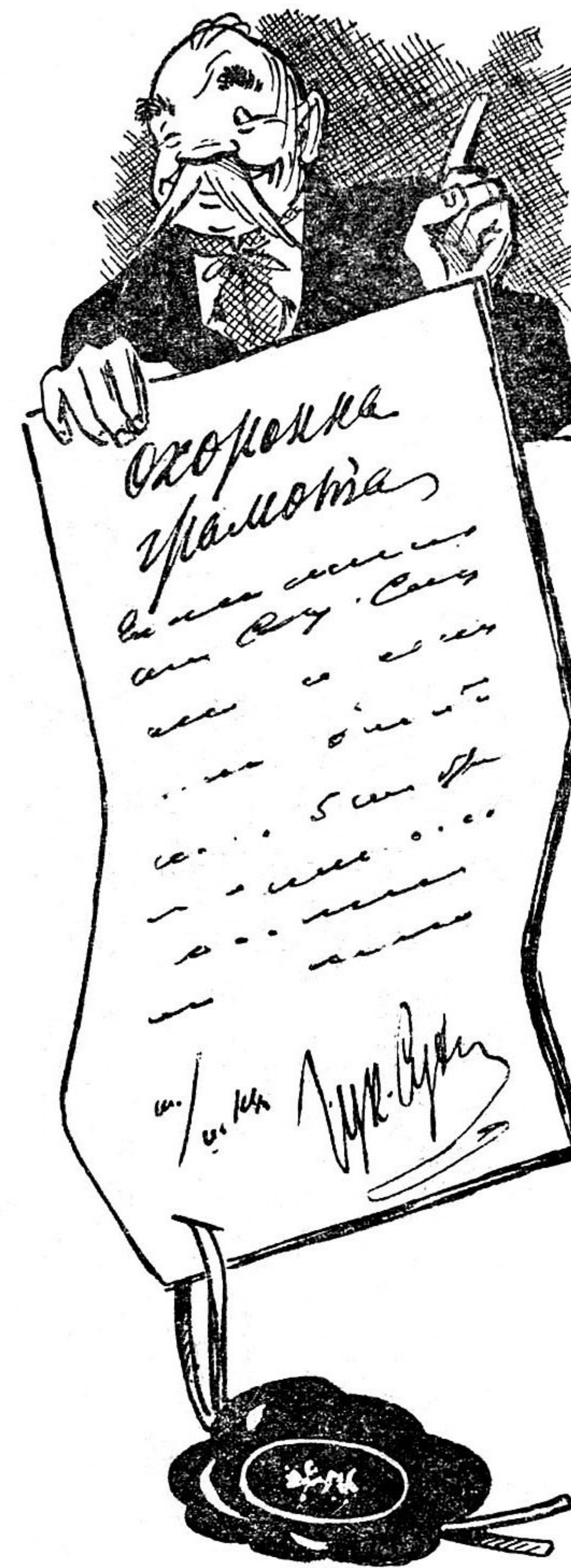
передчуваючи біду, що насувалась, нервово гарцювали, і кучер знову осмикував їх: «Стій! Чого краков'як вибиваєте!?»

...Здіймаючи осінні бризки з калуж, екіпаж покотив у напрямі ближчої станції, у напрямі Європи. Гук-Сухарикови тривожились тепер тільки одним — чи вдасться благополучно проскочити через вогонь і дим розпроклятої революції...

* * *

Нині Купріяну Панасовичу Гарбузу — вісімдесят другий рік. Живе він у хорошій хаті сина, бригадира колгоспу. Погано вже бачить старий. Правда, коли на свята Купріян Панасович розливає вино по чарках, не проллється жодна крапля!

А як же охоронна грамота? Де вона поділась? О-о, не раз вона

була об'єктом сміху! І не тільки сміху; її використували доповідачі й агітатори, з нею знайомились учні місцевої школи.

У маловасилівській артіль «Жовтень» на чільному місці в конторі під склом — акт на вічне користування землею, закріпленою державою за колгоспом. Зберігається в конторі і охоронна грамота Гук-Сухарикова, як красномовний документ минулої епохи.

Ще в 1930 році, в період масової колективізації, один з перших колгоспників, Купріян Гарбуз, часто розповідав молоді, що таке за порода—поміщики. На закінчення таких бесід старий виймав охоронну грамоту і демонстрував її слухачам. Вони жартома запитували колишнього камердинера, як же він використав свої права довіреної особи.

— Повністю і чесно виконав наказа пана Гук-Сухарикова,— відповідав Гарбуз.— Махновці, денікінці, всякі інші бандити намагались грабувати економію,— я не допустив! Ревком дав мені охорону, правда, з самих дідів, зате вони були при ружжах, от! Один із дідів навіть мав гранату, тільки не знав, як нею користуватись. Так та граната і пережила лихоліття аж до мирного часу... Вже пізніше один військовий, оглянувши ту гранату, сказав: «Вона зовсім непридатна...»

...Барсуча, Прохолодна, Райська та Суха Балка — тепер колгоспні бригади. Оскільки Купріян Панасович вже погано дибає, його часом вивозять на поля, щоб старий подивився, як на колишніх поміщицьких ланах, які йому довірено було оберігати, ходять комбайни чи орють трактори, і бойові механізатори запитували діда: «Агов, Купріяне Панасовичу! Як

грамота, ще діє?» На це Гарбуз відказує: «Діє, аякже! Тільки другим боком!»

Єдине, що прихопив для себе з економії Гук-Сухарикова дід Гарбуз,— це добротне крісло. Коли надворі тепло, Купріян Панасович виносить те крісло, всідається в ньому і гріє проти сонця свої старечі кості.

Вічних речей не буває, але в Каленика Бузівка темносинє галіфе з шкіряними леями існує, як він сам твердить, з тих часів, коли Каленик нібито був будьоннівцем. Можливо, Бузівок шив штани нові і щоразу пришивав до них шкіру. Факт той, що в пам'яті односельчан він лишився саме в галіфе з леями.

Спитаєте, чому лишився? Та тому, що Каленик подався в мандри з свого села Яблунівки років десять тому. Згодом яблунівці довідались, що їх земляк влаштувався в місті, тільки ніхто достеменно не знав, де саме і що саме він поробляє.

Останнім часом багато таких мандрівників повертається в свої села. Неждано-негадано на яблунів-

ському обрії з'явилося і знайоме галіфе з леями. Каленик, розуміється, трохи постарів, помітно полисів, відпустив невеликі шорсткі вуса і пузце.

Але він — і це фактор дуже важливий — прибув у Яблунівку не з голими руками, а з чималим мішком в одній руці, з великим чемоданом — у другій.

— Мій скромний дар рідному селу! — гордовито мовив Каленик Бузівок, поставивши вантаж перед столом голови колгоспу Івана Івановича Довбні, який доводився йому свояком. — Маєте техдопомогу...

І почав вивантажувати привезене. Очі в Івана Івановича, членів правління і бухгалтера розбіглися, заграли широю радістю: несподіваний гість викладав карбюратори, поршні, кільця, камери для автомашин, ще й барометр витяг. Бухгалтерові він вручив арифмометр, а голові якусь загадкову штуку, трохи схожу на настільну електролампу.

— Це тобі, Іване Івановичу, помічника привіз, мікрофоном називається. Село радіофіковане. От ти й зможеш, не виходячи з кабінету, розмовляти з усіма колгоспниками.

— Куди ж ми його, Каленика, зачислимо? — тишенько запитав бухгалтер у голови. Той помовчав, подумав і вирік:

— Буде при конторі для особливих доручень.

Наступного дня рано-вранці Каленик Бузівок був у конторі. Звечора нагодився черговий райуповноважений, і Каленик взявся його обслуговувати: він бігав то до контори, то до квартири уповноваженого, то до крамниці. Так почав він свою діяльність у колгоспі.

Якось почув Бузівок, що в артілі суужно з гро-

шима. Коли в кабінеті голови нікого з сторонніх не було, Каленик взяв родича за гудзик.

— Хочеш мати свіжу копійку?

— До зарізу!

— То слухай... Навантажимо машину картоплі, прихопимо бідон сметани і — до міста.

Іван Іванович, з природи тугодум, тривалий час розмірковував.

— Де те місто... І що з того вийде?

— Покладись на мене, я ж бувалець. Тільки з однією умовою: зі мною повинен поїхати хтось із членів ревізійної комісії, щоб не було зайвих балачок. Зрозумів, Іване Івановичу?

У місті на колгоспному ринку торгували картоплею і сметаною вдвох — Каленик і член ревізійної комісії Михайло Люшня. Заправляв, звичайно, Каленик. Він якось умів улесливо закликати покупців. Гроші брав і решту давав спритно, Михайло Люшня тільки дивувався. Коли сумка добре потовщала, Каленик шепнув Люшні, щоб той сходяв у рибні ряди, купив там копченого оселедця і прикупив «дещо».

Пообідавши, рушили у далеку Яблунівку...

Тимчасом в суботній вечір вся Яблунівка слухала виступ по радіо самого голови. Іван Іванович, сидячи в кабінеті, промовляв у мікрофон:

— Гм... гм!.. Це я до вас, яблунівці, звертаюся... Вгамуйте дітлахів і уважно слухайте мої директиви. Обсіялися ми справно, а от із тваринництвом — біда. Де тут собака зарита? Зарита вона в силосних ямах, бо план силосування зірвано... Досі не пробито для ферм артезіанського колодязя, худоба відчуває перебої з водою... Де тут собака зарита? В артезіані...

...Здавши виручку в контору, Каленик почав готуватись до нового рейсу. На цей раз він поставив ви-

могу, щоб йому дали дві машини: в одній повезе підсвинків, а в другій — борошно, птицю, сметану, сир.

Каленик говорив у конторі прилюдно:

— Я, товариші, матеріально не відповідаю, я тільки помічник у Люшні. Михайло Маркіянович є оком всього колгоспу.

І подалися до міста.

А Іван Іванович промовляв до Яблунівки:

— Погано у нас із сіном. Ти, Гордію Семеновичу, як бригадир, занедбав сінозбирання, і зараз, як я бачу з контори, сидиш у кума Саливона і п'єш самогонку... Де собака зарита? Звичайно, у пляшці! Або візьмімо тебе, Корнію Григоровичу. Буряки у твоїй бригаді заросли бур'яном, а ти зараз лаштуєшся на базар з жінкою. Де собака зарита? На базарі!

Прибувши на міський ринок, Каленик вигукував:

— Борошенце! Біліше снігу!

— Кому курочку? Вам? Прошу, мадам!

— Підсвинок — перший сорт! Погляньте тільки, — жива одбивна! Віддаю за півціни. Беріть! У дефіциті не будете!

Михайло Люшня аж рота роззявив, вислуховуючи дивні, незнайомі йому слова. А він, Бузівок, неначе помолодів: обличчя стало рожевим, очі сяють, рухи молодецькі. Люшня ледве встигав подавати Каленикові продукцію. Машини були оточені покупцями густо. Торгівля йшла, як кажуть, жваво.

Правда, нависла загроза над бідonom: була спека, і сметана могла зіпсуватись.

— Ти, Михайле, торгуй далі сам, а я змотаюсь...

Невдовзі до машини підійшли якісь дві жінки, — сметану було продано оптом. Каленик розрахувався з ними сам. Коли все розпродали, закусили на до-

peres-ua.

peres-ua.

рогу. А вже після закуски почали підраховувати виручку і тут же склали акта. Його, крім Люшні й Каленика, підписали обидва шофери. Щоб машини краще йшли, Бузівок всунув шоферам по сотнязі, на подарунки дітям.

Словом, поверталися додому в благодушному настрої. Сидячи в кабіні, Каленик мрійно наспівував:

...Там дів-чиги-гина, гей, як зве-еге-геться,
Козак зна-га-гає, та й мовчи-ить.

На цей раз Каленик віз в артіль мало не десять тисяч. Прогрес очевидний, і Бузівок був впевнений, що хто-хто, а Іван Іванович та бухгалтер будуть на сьомому небі: адже колгоспна каса, нарешті, видужає після фінансового недокрів'я.

Довбня зустрів його на ганочку контори. «Зараз, — подумав Каленик, — я тобі, свояче, відрапортую торбою ще тепленьких грошей». Правда, з якоїсь неясної причини Довбня був похмурий, а коли родич подав йому руку, той її ніби не помітив.

— Улов просто-таки завидний! — вигукнув Каленик, викладаючи пачки грошей. — Ятір ми поставили правильний!.. А ти, Іване Івановичу, поглядаєш, немов той сич. Може, на похмілля погано? Це діло поправиме!..

— І ми поставили ятір, — несподівано озвався старшина міліції, якого Каленик не помітив, бо той стояв у затемненому кутку. — Значить, улов завидний?

...Згодом клубок почав розмотуватись. Нитка нерівна, з вузликами, і що не вузлик, то або крадіжка, або розтрата. У Брянській області Каленик в поті чола свого трудився по постачальницькій лінії в промартілі, і коли барометр показав «досить», —

Бузівок своєчасно зник, щоб не завдавати клопоту місцевим слідчим. Перемахнувши через невидимий кордон двох республік, він опинився на Сумщині, комірникував там у колгоспі, також прокрався і також накивав п'ятами. Потім — скромний ларьок десь у Ніжині. Завершивши цикл операцій, Каленик вночі замкнув той ларьок і дременув у напрямі рідної Яблунівки, прихопивши з собою мікрофон...

Тут і потрапив він у ятір.

Пашуня знала здавна: якщо Корній Леонардович, повернувшись додому, наспівує мелодію з давнього репертуару музкомедії, значить, по службі все нормально; коли ж чоловік скидав калоші з такою люттяю, що один з них опинявся в дальньому кутку, а другий аж на ганку, — Корній Леонардович схопив або догану, або ж його взагалі знято з поста. За останнім варіантом найбільш перепадає ледачому котові Пушку: хазяїн зганяє злість на ньому, і Пушок цілими днями змушений переховуватись десь на кухні...

За столом Корній Леонардович, недбало поколотивши ложкою в тарілці, хмурніє, сердиться:

— Що це за суп? Якась незріла бовтуха!

Пашуня почуває себе осиротілою: значить, зірвалося нове плаття, намічуване в ательє, значить, не сьогодні-завтра про горе сім'ї визнають сусідки і скажуть: «Знову зняли Грозного...»

Є ще одна звичка у Корнія Леонардовича: коли його знімають з чергового поста, він лягає в кімнатці на дивані і читає томик Мопассана. Це вже вченим-психологам належить розібратись, в чому тут заковика. Словом, Мопассан немовби служить для душі Грозного громовідводом. А вночі Корній Леонардович сідає до столу і пише довгу заяву, супроводжуючи її таємничим шепотом. Потім він шматує написане і береться до діла знову...

На третій чи четвертий день терзань йому дзвонить по телефону його приятель Лука Борисович. Про що вони вдвох говорять, Пашуня не відає, але догадується. Лука Борисович — надійна підпора, давній рятувальник, і якщо Корній Леонардович сказав йому: «Приходь же ввечері на чарку чаю», — це значить, що фортуна, з якою дружить Лука Борисович, змилостивилась.

— Розкішний сьогодні обід! — вигукує за столом Корній Леонардович.— Просто, як в «Рів'єрі»! Ти в мене, Пашуню, майстриця варити кашу!

Сонячна посмішка вкриває лице Грозного.

— І ставочка на двісті сорок більша,— підморгує він дружині.

Ах, які це милозвучні слова! Скільки в них непередаваної поезії! Адже ніхто інший так не розуміється на ставках, як Пашуня.

Походжаючи по кімнаті, Корній Леонардович наспівує мелодію, потім вголос повторює недавню розмову по телефону:

— Так-ак-с! Значить, обласне управління місцевої промисловості... Добре...

Він витрусив з портфеля папірці з попередньої служби, знайшов на етажерці блокнот у шкіряній оправі. То був своєрідний катехізис: цитати на всі випадки життя, плід багаторічної праці по вирізуванню з газет різних премудростей. Прихопивши його, Грозний вирушає на новий пост.

Установу, куди він прямував, Грозний трохи знав, от тільки не зовсім точно пам'ятає, на другому чи третьому поверсі вона.

Ні, не помилився: двері з написом «Приймальна» були відчинені, і тільки Корній Леонардович переступив поріг, як секретарка з зачіскою кольору перстиглого ячменю швидко відчинила двері в кабінет. Справа в тому, що зранку було відомо про прибуття в установу нового керівника.

Опинившись у кабінеті, Грозний уважно почав його вивчати. Видно, тут давно вже захололо справжнє життя: телефони похнюплено мовчали на своєму столикові, трохи припали пилом два фікуси по кутках, навіть не похитувався великий, як місяць, маятник годинника, — забули завести...

Досвідченим оком глянув Корній Леонардович на чорнильний прибор — і тут запущеність, навіть чорнило загускло і на його поверхні навіки упокоїлась муха. Осиротіло лежали на столі чисті аркушки паперу.

Але що це? Дуже знайоме крісло! Мов заворожений, Корній Леонардович довго розглядав його, навіть розчулився при тому. Він подумав: проста ніби річ, крісло, а як важко до нього дістатись! Скільки нервів і поту витрачено ним, Грозним, аж поки ви-

боров право сидіти не на скрипучому стільці у загальній кімнаті, а в зручному шкіряному кріслі!

Зараз він сяде в нього і не зможе не згадати, що ще вчора довелося штурхатися в черзі до автобуса. А сьогодні Грозний поїде додому машиною! Сусіди побачать у вікна, як він виходитиме з неї, не дбало щось кинувши на ходу шоферові. Ні, це простій людині годі зрозуміти й відчути!

Де ж іще один важливий компонент кабінету? Ага, ось тут. У кожному кабінеті кнопка дзвінка на свій лад влаштована. У даному разі вона була під кришкою стола. Яка це розчудесна річ, кнопка! Отаке мале, а велику силу має! Скажім, взимку закортіло чайку з лимоном — натиск на кнопку і за три хвилини чай парує на столі. Влітку, у спеку, варто лиш натиснути чорну цятку, як вам заносять лимонад на льоду. Нема, скажімо, грошей, — натиск на кнопку, і в дверях з'являється касир з кількома сотнями і з приємною посмішкою в додачу...

Корній Леонардович всівся в крісло — воно цілком відповідає його, Грозного, габаритам, немов ладно зшитий костюм.

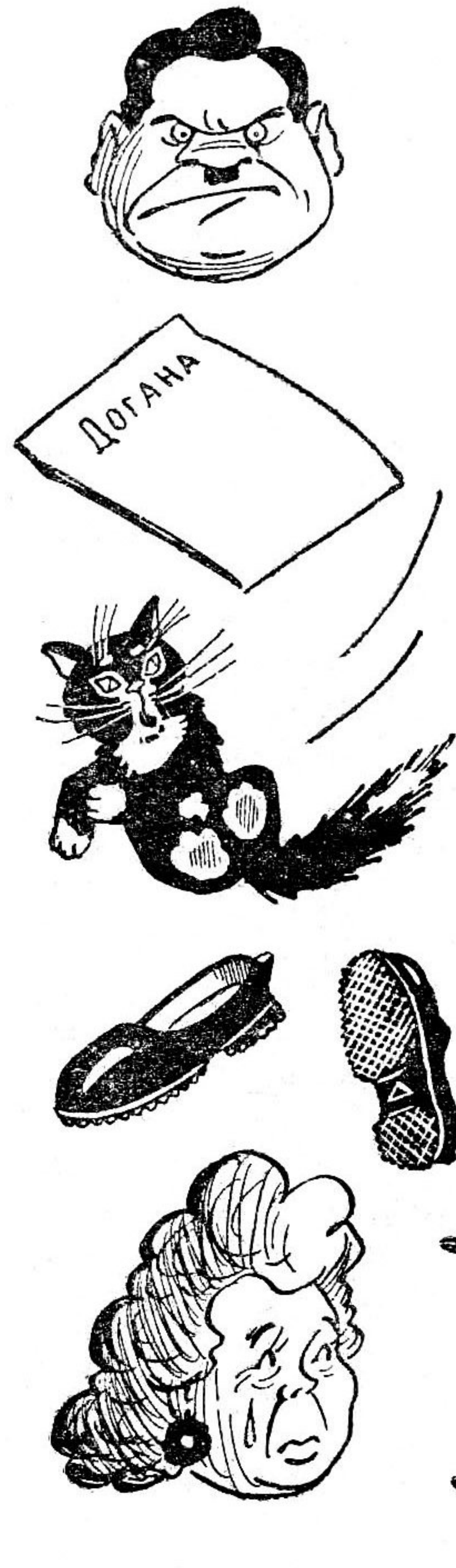
Натиск на кнопку.

— От що... Вас як звати? Люся? Геніально! — мовив він секретарці. — У мене на попередньому посту також була Люся, тільки старіша віком... Стенографістка є? Нема? Як же ви обходитеся без неї? Словом, пишіть... Наказ номер перший... Від такого-то... Вступаю в обов'язки і так далі... Звати мене Корнієм Леонардовичем Грозним. Чого ви так перелякано глянули? Ні, я не нащадок того Івана Грозного, ні. Сучасний Грозний... А на шістнадцять тридцять скличте мені всіх начальників відділів.

...Поповзли, зашуміли, за-
клубочились різні варіанти
чуток: в установу прибув но-
вий керівник, та ще з таким
багатозначним прізвиськом.
Люся вже торохтіла по кім-
натах:

— А яка постать! Які очі!
Зразу видно, що керівник.
Це не наш Макар Сисое-
вич,—ворушила вона плечи-
ма...—Ну, що той Сисоевич?
Він і на керівника не був
схожий! Причовпе у стопта-
них валянках, сліди по собі
на весь коридор лишає. А
цей... Мені сказав, що такої
зачіски він в житті не зуст-
річав. Ще звелів, щоб всіх
начальників на шістнадцять
тридцять. Це по-воєнному!

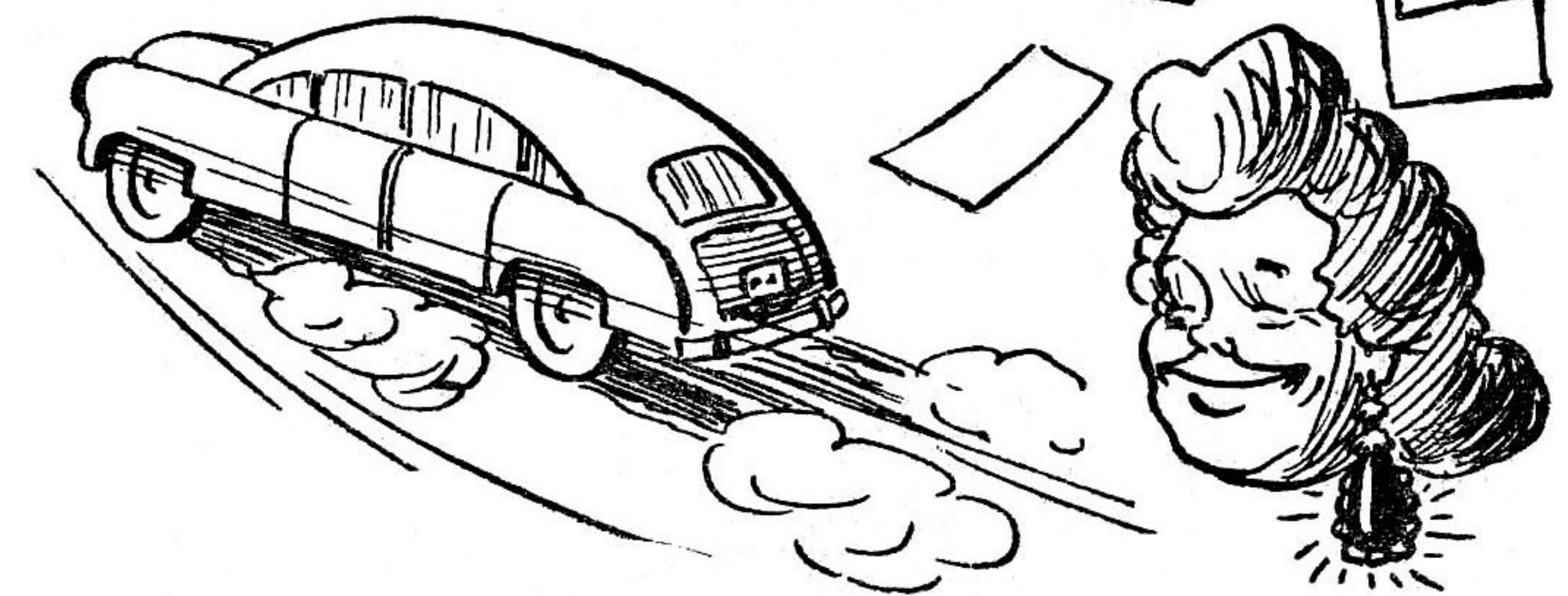
— То ще видно буде, —
буркнув начальник промис-

лового обліку Стругачов,
який перебував у дружніх
взаєминах із попереднім ке-
рівником.— То ще не факт,
що в нового постать і очі!

— Нічого ви не розуміє-
те! — заперечувала Люся.—
Я тут пережила вісім керів-
ників, цей дев'ятий... Але та-
кого ще не було!

...Рівно о шістнадцятій
двадцять в приймальні вже
сиділи начальники відділів.
Найбільш сумний вигляд
мав Дробницький, плановик,
бо вчора він гуляв на імени-
нах свого зятя, засиділися
допізна, і сьогодні, по-перше,
трохи шумує в голові, по-
друге, Дробницький запіз-
нився на десять хвилин на
роботу; поруч сидів з пап-
кою начальник загальної

статистики Федульський. Плуталися його мислі: а що, коли новий керівник довідається про те, що Федульський вже два місяці не віддає авансу, взятого для придбання телевізора? І щоб розвіяти сумніви, він спитав Стругачова: як на його думку, морози не пошкодять озимині?

Насправді ж всі думки, всі почуття присутніх спрямовані були на двері, задраповані чорним дерматином: там сиділа незнайома людина з багатозначним прізвищем.

Директор сидів у кріслі і по черзі оглядав кожного з начальників.

— Так-с, друзі-колеги,— почав він соковитим баритоном.— Будемо, значить, разом працювати, рука в руку. Але я людина твердої вдачі, принципової, ділової...

Начальники переглянулись.

— ...Побіжне ознайомлення з ділами переконує мене, що у вас тут не все гаразд.

Тут він поглянув на списочок, приготовлений Люсею.

— От, скажім, товариш Федульський. Ви тут? Чудово... Ваш відділ змагається з іншим. Це похвально. Але де якість роботи? Де взаємоперевірка? Її нема! Або товариш... товариш Стругачов. Продуктивність праці зовсім низька! Як так можна? Адже на Волзі, на Ангари споруджуються цілі каскади гідростанцій, а ви досі не піднесли дисципліни у відділі. Нема піднесення! Нема горіння! Я вже обізнався з вашою діяльністю і мушу тут одверто сказати, що ви недооцінюєте масову роботу.

Корній Леонардович підвівся, обіперся обома руками об стіл.

— Будинку на торфовищі не поставиш. Так і в нас: нема дисципліни, значить, нема продуктивності. Адже трудящі, як мені відомо, мають до вашої... вже тепер нашої, продукції претензії: асортимент обмежений, якість низька, собівартість висока. Чого ж тоді варте саме змагання? Є також випадки запізнення на роботу (тут плановик Дробницький відчув, що серце завмерло). А це також не личить і не відповідає сучасності...

Корній Леонардович заглянув у свій катехізис:

— Ось у передовій статті ясно сказано: не можна миритися з тим, що окремі галузі виробляють продукцію лише на показ... Так і тут. Наприклад, ви виготовляли різні товари тільки для виставок. Це є замилювання очей. Я ще тільки частково обізнався з ходом діла, але вже бачу, де огріхи і де треба нам натиснути... Якість — це наріжний камінь всього, а я такого каменю щось не примічаю у вас...

Тут у дверях з'явилося миле личко Люсі, вона сказала, щоб Грозний узяв трубку. Той неохоче взяв.

— Я... Ні, це ви не туди, ні. Ви заблудилися.

Він продовжував:

— Змагання майстрів і цехів ви не організували, брак і відходи сировини великі...

Телефон виявився наполегливим.

— Ні, ні. Це не статистичне управління, — відповідав по телефону новий керівник.— Ви, дорогий, набираєте лівою ногою... Що? Ви сюди призначені керівником? Ха-ха! Та ви, голубе, не спросоння часом?

Присутні багатозначно переглянулись.

— Ви бачили такого дивака? — підморгнув усім Грозний.

Стругачов, що сидів до директора найближче, тихо мовив:

— Пробачте, але це і є статистичне управління.
Корній Леонардович закліпав віями.
— Як... статистичне? А управління місцевої про-
мисловості?
— Воно вже рік, як перебралося на третій поверх.
Німа сцена...

Директор радгоспу «Першотравневий» Сила Іванович збирався їхати в Сочі-Мацесту. Так, говорить, звеліли лікарі. Можливо, йому й треба побувати на тому курорті, незважаючи на те, що колосся вже налилось і от-от нагрянуть жнива. Але, як відомо, Сила Іванович дбає передусім про свій радгосп, тому він і вирішив скликати нараду на предмет розстановки сил на жнива.

— Студенти — студентами, вони, звичайно, і на цей сезон прибудуть, мені вже пообіцяно, але ж і ми не можемо стояти осторонь.

При цих словах Сила Іванович приховано, в душі, усміхнувся, бо не раз він говорив дружині: «Мудро

хтось придумав надсилати в гарячу пору отих студентів, інакше б нам каюк».

— Так от, — продовжував Сила Іванович, — розстановка сил... Тільки, шановні мої, цю операцію треба так тонко повести, щоб, боронь боже, не нарубати дров... У цьому корінь! У районі на нараді говорилося, щоб мобілізувати внутрішні резерви. Я це діло обмізкував; справді, у нас, мабуть, є внутрішні резерви... От тому я вас і покликав.

На нараді присутні голова профкому, головний агроном, зоотехнік, заступник директора та інші. Секретар парторганізації на той час прихворів і лежав вдома.

Сила Іванович вийняв невеличкого папірця, розправив його широкою долонею.

— У мене є проєктик нащот розстановки сил. От, приміром, Гаврило Шуліка, — як ви на нього подивитесь? Тільки об'єктивно!

— Він же помічник комірника, — озвався голова профкому.

— То й що з того? — суворо відповів Сила Іванович. — Комірник без помічника переб'ється якнебудь.

Голова профкому тоді підвівся, осмикнув гімнастюрку і, як видно, брався в розгін.

— Так і справді можна нарубати дров — адже Гаврило Шуліка має під звітом запчастини, мішки, шпагат, брезенти, вила, всякі там гайки, — як же його можна відірвати? Ви ж знаєте, що основний комірник у нас відповідає тільки за продуктову частину. Це ви, Сило Івановичу, непродумано...

Директор ще більше спохмурнів; вивчаючим поглядом він оглянув нараду.

— Та воно, звичайно, так... Дійсно, Гаврила Шуліку доведеться залишити на своєму посту, це слушно ви зауважили... Тоді пошлемо на поле Микиту Сороку, це отой...

— Як можна Сороку?! — аж стрепенувся головний бухгалтер. — Сорока повинен сидіти на проводі на телефоні. Ви ж самі добре знаєте з досвіду, що, як тільки почнуться жнива, звідусіль вимагатимуть по телефону зведень, і не раз за день, а по тричі... Ні-ні, Сорока повинен сидіти на проводі!

— Але ж він при здоров'ї, добрий жаткар і скиртоправ, — спробував був мобілізувати Сороку головний агроном.

— Та як ви рискуєте! — аж загорівся головбух. — Ви пригадуєте, як торік ми засипалися були із зведеннями? Страшна річ! То елеватор деренчить, то з району щоразу подзвонюють, то з райгазети, або кущовий уповноважений тривожиться... Ні-ні, Сороку з телефону знімати ризиковано! Пригадаєте мої слова...

Сила Іванович заглибився в роздуми: справді, якщо в час жнив у конторі ні живої душі при телефоні не буде, то справу інформації вищих органів можна завалити начисто.

— Гм... — промимрив директор. — Здається, невдало я виставив Сороку як внутрішній резерв.

Нарада обмінялась думками, зіставила погляди і прийшла до висновку: Сороку не чіпати, не оголяти цю важливу ділянку.

Сила Іванович зачитав ще одне прізвище.

— Що бо ви! — аж захлинувся головний агроном. — Хіба ж можна Ларивона Скорика із саду вилучити? Він сторожує вже багато літ, Ларивон набив на цьому ділі око...

— Але ж людині всього сорок з гаком, здоров'я мов у боксера, — обізвався старший механік радгоспу. — А на сторожа можна настановити діда Макара, він в даний час просто дремає собі на призьбі, немов на домашньому курорті.

При слові «курорт» Сила Іванович зайорзав на стільці, але, розуміється, нервовості не виявив.

— А я наполягаю, щоб Ларивона Скорика не чіпати, інакше ми яблук, груш і сливок не бачитимемо, як свого вуха! — вже гарячкував головний агроном. — Ви розумієте, Ларивон нюхом чує, коли якийсь злодій підкрадається до саду. Так і справді можна нарубати дров! Я рішуче...

— Не панікуйте, — заспокоював агронома Сила Іванович. — Ми для того ж і зібралися, щоб об'єктивно... щоб не нарубати дров.

Сила Іванович посопів, покректав і пішов по списку далі.

— Думаю, що кого-кого, а Конона Мироновича можна мобілізувати. Він хіба ж так обкошуватиме краї для комбайна! Я особисто пригадую, як років з п'ять тому він з дружиною...

— Прошу слова! — з задніх рядів озвався голова робкоопу. — Я особисто вірю в те, що Конон Миронович зможе орудувати косою. Але, товариші, зважте на те, що наш буфет, яким керує Конон Миронович, був сфотографований і вміщений у газеті, як зразковий... Сам начальник райміліції товариш Полудрабок якимось снідав і хвалив пригощення Конона Мироновича.

— Та це відомо... — озвався головний механік.

— Отож! Ви прекрасно всі знаєте, що до нас по путі часто повертають різні командировочні особи, і хто-хто, а Конон Миронович нагодує і напоїть...

А це для авторитету радгоспу важливий фактор! Так! Якщо ми так огульно всіх мобілізуватимемо, то що ж тоді у нас вийде?

Сила Іванович вирішив-таки послати Конона з буфету на поле.

— Обійдемося на якийсь час і без буфету, адже є директива — мобілізувати всі внутрішні резерви.

— Не можна оголяти буфет! — наполягав голова робкоопу. — Закрити буфет — річ проста, але ж будуть збитки. Хто їх покриє?

Нарада замислилась над цим ваговитим аргументом. Всі добре знали, що меткий Конон з-під землі може дістати що завгодно, і самі присутні не раз пригощалися в буфеті. Навіть тимчасове закриття цього закладу загрожувало небезпекою.

Запанувала тиша.

— М-да-а... — невиразно мовив Сила Іванович. — Нелегка річ розставляти кадри, мобілізувати внутрішні резерви. Але ж район, що район скаже? Кому-кому, а мені всиплять... Ну, гаразд, залишимо Конона при буфеті. Далі... далі йде Оля Завірюха. Ну, тут і говорити нема чого, дівчина одинока, комсомолка, здоров'ям аж пащить, нехай організує ланку чи що там. Нема інших думок?

— Комсомол тільки за! — озвався секретар комсомольської організації.

— За то за, — знизав плечем той же голова робкоопу, — але не забувайте, що Оля працює в перукарні за касирку. Майстрові ж доручити приймати гроші я не дозволю, я йому, між нами кажучи, не довіряю... Олю не слід мобілізувати, тим більше, що вона, між нами кажучи, вертихвістка, і пуття з неї на жнивах не буде.

— Я все ж вважаю, що Олю послати можна, — наполягав Сила Іванович.

— А каса? — не вгамовувався голова робкоопу. — Як знаєте, а я знімаю з себе відповідальність! — і він ніби намірився взагалі залишити нараду.

Тут підвівся механік.

— Про яку касу ви торочите? Нещасних тридцять карбованців за день-два... Нехай клієнти не платять, аж поки Оля повернеться з польових робіт, нехай майстер просто записує, кого брив, кого стриг... Якась нісенітниця виходить!

— Нарубаємо дров, — гарячкував голова робкоопу. — Повторюю: я знімаю з себе всяку відповідальність!

Сила Іванович, не бажаючи розпалювати внутрішні протиріччя серед керівного складу радгоспу «Першотравневий», пішов на примирення.

— Гаразд, Олю залишимо при перукарні.

Тут несподівано підвівся старший конюх центральної садиби.

— Дозвольте слово сказати... Чоловік я прямий, і тому я хочу запитати вас, Сило Івановичу Чи можна?

— Запитуйте.

— У вас є автомашина, директорська, значить. Справна, з шофером. Навіщо вам ще пара роз'їзних коней з кучером Павлом Копійкою? Га? Ви вибачайте, я просто...

Сила Іванович чомусь почервонів.

— Бачте, машина є машиною... то підшипники полетіли, то скати пробито... Ні, тут ми справді нарубаємо дров. Не можу я відпустити Павла Копійку, це було б з мого боку легковажно, так! Звичайно, Павло міг би попрацювати, парубок як дуб, але,

повторюю, автомашина у наш час ще не досконала річ, може підвести... І взагалі я вважаю, що резерви наші — не Павло Копійка, давайте мізкувати далі.

Мізкували далі. Кожний на свій лад.

— А що, коли мобілізувати Секлету? — раптом засяяла думка у голови профкому.

— Хто така Секлета? — підвів брови Сила Іванович.

— Ну, Секлета Попільнаста, сторожика при приїжджій. Молодиця хоч обіддя гни, бездітна, а при приїжджій вона зів'яне остаточно, адже там проживають командировочні раз у три місяці...

— Ні, що бо ви! — заступився за Секлету Попільнасту головний агроном. — А що, коли раптом приїде хтось і треба людині ночувати? Га?

— Дуже просто: візьме собі ключа в конторі і ночуватиме.

— Можемо наламати дров, — похитав головою Сила Іванович. — Воно, звичайно, Секлету мобілізувати не штука, але — ви резонно зауважили — якщо хтось відповідальний приїде, та ще серед ночі, як тоді бути? Знаєте, так можна в корені підірвати авторитет самого радгоспу, я по собі знаю. Приїхав я якось у Харків, знайшов давнього приятеля, купив, знаєте, пляшку, ковбаски, ікорки, посиділи ми з приятелем до першої години ночі, а він тоді й каже: «Не боятимешся сам іти по місту?» Ех, думаю, невдячний ти супостат! І пішов ночувати на вокзал...

— Мені таке ж саме було, — поспівчував головний бухгалтер.

Сила Іванович продовжував спогади:

— А в нього приятеля, три кімнати, є вільний

диван, з якого я весь вечір очей не зводив... А ночував на вокзалі.

— Секлету зривати з місця не слід, — авторитетно заявив головний агроном. — Можна когось іншого, тільки не Попільнасту.

Навколо особи Секлети розгорілись справді палкі дебати.

— А я за те, щоб Попільнасту послати на жнива! — настоював голова профкому. — У крайньому разі, моя дружина її підмінить.

— О! Це вихід! — охоче погодився Сила Іванович.

Всі полегшено зітхнули. Зітхнули і дружно пішли по домівках обідати.

Так дрова і вціліли...

Степ та степ навкруг...

Силантій Федорович, голова райвиконкому, солодко придрімнув, заколисаний у зручному, м'якому сидінні. Раптом машина здригнулася, під кузовом щось глухо луснуло. Шофер загальмував.

— Чого, Василю, зупинився?

Водій уже колінкував, заглядаючи під кузов, немов когось там розшукував.

— Я так і знав,— сплюнув він. — Я немов передчував...

— Та що там справді? — допитувався голова, злізаючи з зручного сидіння і відганяючи дрімоту.

— Вона, проклята, підвела. Ресора.

— Лопнула?

— Лопнула.

Силантій Федорович густо почервонів:

— Слухай-но, Василю, допоки ж це буде? Як мені

в район, так у тебе завжди халепа. Кожного ж разу так: їдемо по району — у тебе як не акселератор, так карбюратор відмовить, або в баку горлянка пересохне...

Шофер вивчав становище. Воно було невтішним.

Раптом він просіяв...

— Силантію Федоровичу, адже радгосп близько! Там поставлять нову ресору, мені не вперше. То, може, доберемось туди?

Голова замислився, очевидно, щось пригадував. А пригадував він, як же директора радгоспу на прізвище? Давненько бачилися, та й сам Силантій Федорович був у радгоспі ще позаторік.

— Доведеться... — неохоче погодився він. — Тільки забув, хто там тепер директором, Вертибашка ніби?

Шофер повертів пальцем біля лоба.

— Ні, трохи не так.. Стривайте, Крутиголова!

— Точно, Крутиголова. Я ж бо знаю, що якимось так. Поїхали.

Пізнавши здалеку райвиконкомівську «Победу», директор поспішав назустріч. Миттю він мобілізував місцеві технічні ресурси, і машина негайно була поставлена на ремонт. Василя відправили на «заправку» до їдальні, а самого Силантія Федоровича директор обережно взяв під руку й повів до ставка.

— А ти, Верти...

— Крутиголова.

— ...ти вже пущу відпустив, хе-хе?!

— Та що бо ви,— засоромився директор.— Як-то кажуть, не від котлет, а від лет!.. Ставочок у нас тепер путящий, свого коропа маємо... Дзеркального!

Одному богові відомо, яким побитом встиг Крутиголова розпорядитися, щоб у його квартирі свіжі ко-

ропи перейшли з одного стану в інший, засмажений. Силантій Федорович щиро хвалив ставкову продукцію, а господар з господинею привітно кивали головами, мовляв, кушайте на здоров'ячко!

— Щось ви до нас рідко заглядаєте, — поскаржився директор.

— Справи... Район тупцює на місці. А область тисне на всі педалі.

— Хотілося б, щоб ви нам робочої сили підкинули.

— Ми самі такі, щоб хтось підкинув, — витираючи руки після короп'ятини, відказав Силантій Федорович. — Ти напиши мені офіційно, розглянемо на виконкомі... А коропець, сучий син, смачний, доведеться ще раз завітати, коли ви не проти.

Поки вони бесідували про те, про се, біля Василя й «Победи» тупцював вже немолодий слюсар радгоспу, Чагарник.

— Ви що, папашо, так пильно розглядаєте? — не витерпів шофер.

— Та я не розглядаю, а виглядаю. Хочу, синку, підкаравулити голову райвиконкому. Тільки ти — чуєш? — не говори нашим про це. Я не тільки слюсар, а й редактор... редактор стінної газети. У нас, одверто тобі сказати, безладдя на безладді. Директор наш схожий на того, про якого говориться в народі: «Начебто такий великий вчений, а як придивишся — порожня посудина». Про безладдя написав я в газетці. Крутиголова ж звелів зняти її геть.

— Он як! — здивувався Василь.

— Слухай далі... Днями, невідомо яким побитом, зникла з череди теличка, кажуть, хтось украв. Живу-живісіньку! Слухай же далі. У гуртожитку серед дня провалилася стеля, добре, що люди о тій порі були

на обіді, а то б... Потім, силос новий закладаємо, а торішній вивозимо геть у яр, бо погнив начисто... Я про все написав. А Крутиголова звелів газетку зняти, мовляв, про теличку ведеться слідство, то газетка може нашкодити ділу... Справедливо це?

Саме директор проводжав голову до машини. Слюсар-редактор почав вибирати найзручнішу позицію, щоб підступитися до Силантія Федоровича. Ні, не вдалося увійти з ним у контакт: Крутиголова наперешкоді. І вже коли шофер підкотив машиною, директор сам відчинив дверцята.

— Ну, як, заправився? — запитав Силантія Федорович, коли машина виїхала за подвір'я радгоспу.

— Порядок! — підморгнув водій. — Повний бак ще й дві каністри в запасі. У них мені не вперше заправлялись.

— А ти сам як?

— Повний порядок! Навіть сто грамів дали до обіду.

* * *

Степ та степ навкруг...

Погойдуючись у бричці, на периферію виїжджав районний прокурор товариш Бистроок.

— Здається, хмара повзе нам назустріч? — звернувся він до кучера, коли вже вибралися в поле.

— Не завадило б дощичку... Аж горить, так треба!

— Да-а, категорично потрібен, — погодився Бистроок. — Навіть природа мліє від спеки.

Проїжджали вони якраз тим шляхом, що в кілометрі від радгоспу. Дощ таки не забарився, ушкварив так, що аж синьо стало навкруг. Струмки води поповзли Бистрооку за комір і далі. Прокурор аж стрепенувся.

— Хай йому біс! — розсердився він. — Так і грип можна схопити.

— Який у липні гриб!? — здивувався кучер.

— Хоч би було плаща прихопити... Слухай-но, здається, ото радгосп? Завертай!

Крутиголова у вікно побачив, як на подвір'я за-вернула загрязючена прокуророва бричка. Самого Бистроока він ледве впізнав: той зігнувся під дощовою зливою і схожий був на мокру курку, що, звичайно, прокуророві зовсім не личить. Не довго роздумуючи, директор радгоспу хутенько зняв з вішалки свого плаща й подався на подвір'я.

— Натє, накрийтеся! — гукав Крутиголова. — А ви, батьку, катайте до конюшні, скажіть від мого імені, хай нагодують коней.

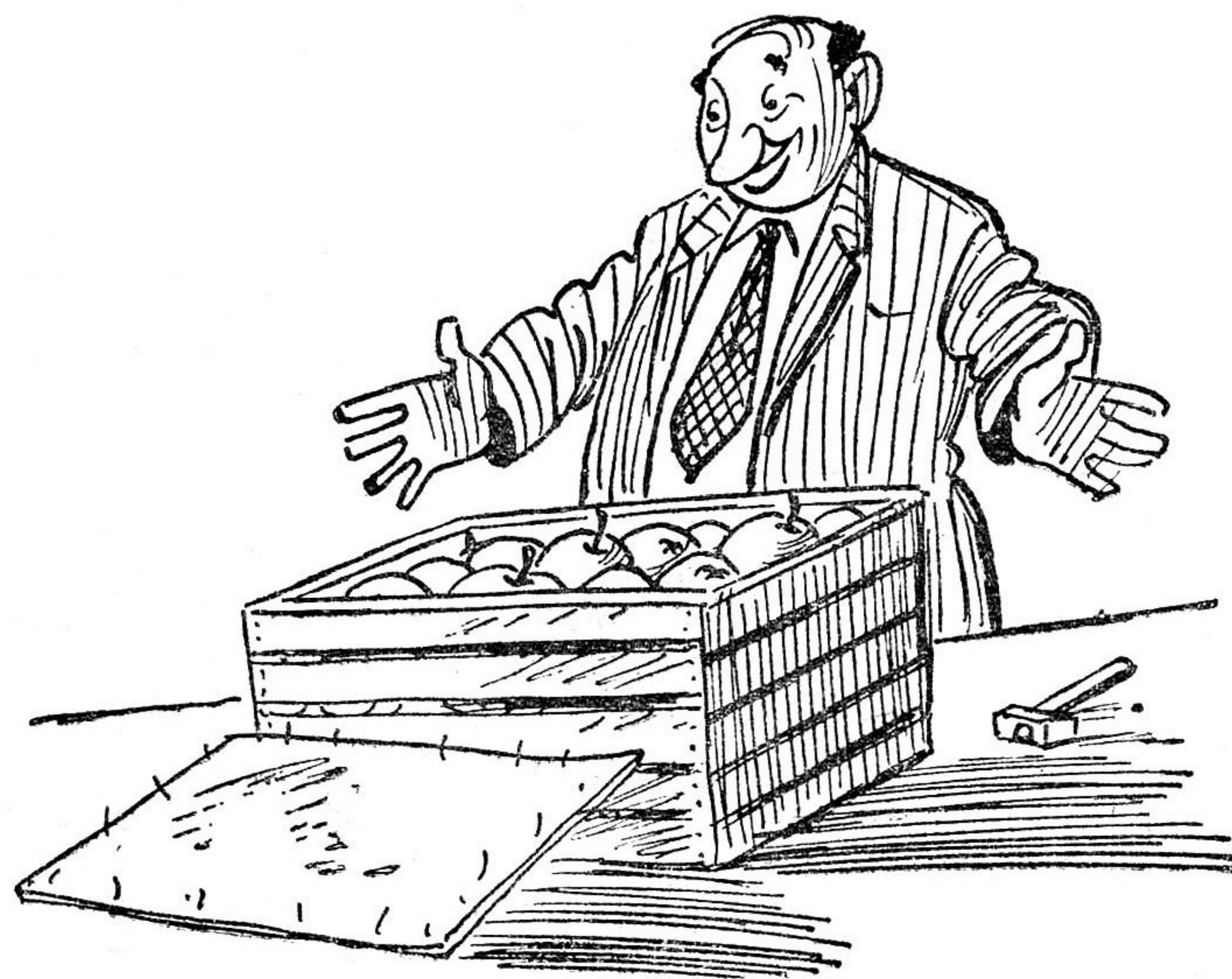
Щоб не повторюватись, скажемо коротко: на цей раз на столі в директорській квартирі були не коропи, а молоді смажені курчата, малосольні огірочки і все інше, що в таких випадках ставиться на стіл...

Тимчасом у конюшні на купці свіжого сіна сиділо двоє: кучер прокурора і слюсар-редактор Чагарник. Розмова велася впівголоса:

— Ми з тобою, можна сказати, ровесники, — говорив слюсар. — От ти й підможи, виручи... Ти ж до прокурора близька людина, можна сказати, права його рука. То послухай же... Тиждень тому трапилась у нас нова аварія: забрів у радгосп якийсь хлюст, каже, що він шофер першого класу. Ніхто у нього документів не спитав, повірили у шкіряну куртку... Да-а... Не бачив його і сам директор, бо в нього гостювали якісь представники з тресту. Словом, дали тому хлюсту нову-новісіньку полуторку, — їздь! Поїздив він всього три чи чотири дні, а потім —

зник з машиною, неначе вивітрився. Кинулись сюди-туди, нема ні шкіряної куртки, ні полуторки. По всіх міліціях вдарили телеграму, нема, кажуть, навіть не бачили такого... Пройдисьвіта прогавили, бо шкірянка затулила його. От і хотів би я, щоб ти про все розказав прокуророві.

— Ні, не беруся за таке діло, — захитав головою кучер. — Ти сам приїдь у район, тебе, значить, розпитають, спишуть усе на протоколі... А в конюшні це не годиться, і я нічого не говоритиму товаришеві Бистрооку, він заборонив, щоб хтось із нашого персоналу його підмінював... І це правильно. Зрозумій, що коли кожний з нас діла розглядатиме, то ми заплутаємо їх так, що й міністерство не розбереться...

Знадвору почувся голос директора, і кучер миттю вибіг до брички. Вже розгодинилося. Бистроок усідався на своє місце, а директор клав у передок якийсь ящик. Аж коли виїхали в степ, кучер відчув приємний запах свіжих яблук з того фанерного ящика.

* * *

Колишній секретар райкому партії, здаючи справи новому (той недавно закінчив парткурси, нетутешній), забув очистити нижні шухляди стола, і новообраний секретар виявив там товстелезного конверта. То був лист слюсаря-редактора Чагарника. Невтішна була намальована ним картина!

Як і слід було сподіватись, сигнали були перевірені, а наслідки перевірки обговорено на бюро...

* * *

Степ та степ навкруг...

Іде Силантій Федорович по району, сповнений керівних думок. І знову, як на зло, якраз навпроти радгоспу розірвало задній скат. Василь вивчав становище.

— Проклятий, на шматки...

— Рознесло?

— Рознесло.

— Став запасний! — пробасив голова виконкому.

— Нема запасного, здав на вулканізацію, — почув хав потилицю шофер.

— Тобі треба б запасну голову на в'язах мати! — лютував Силантій Федорович. — Як же тепер?

Василь не розгубився:

— Та чого бо ви в паніку? Поруч же радгосп, нас виручать, там, як дома, все буде!

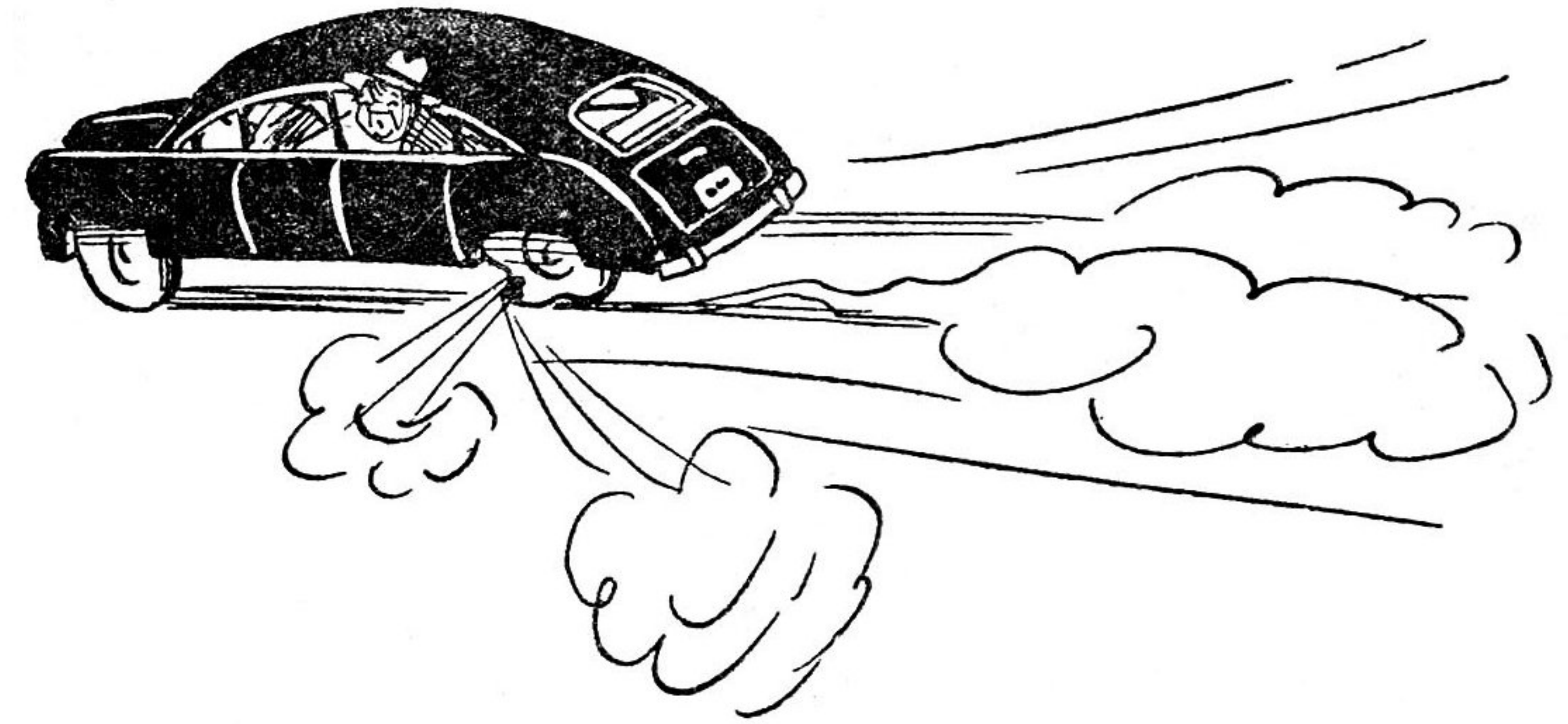
— До бісової мами твій радгосп! Їдь як знаєш, хоч сам запряжись! — аж посинів голова. — Про радгосп щоб ти мені більше й словом не нагадував. На трьох скатах поїдемо!

Як не переконував Василь, довелося підкоритись.

...І от по степовій дорозі, здіймаючи пилюгу, кривуляючи і скособочившись, поповзла машина на трьох.

Мабуть, на високому рівні проходило те незабутнє бюро райпарткому, бо Силантій Федорович навіть не глянув у бік радгоспівської садиби.

Як бачимо, він зробив для себе глибокі і принципові висновки...

З М І С Т

Всюдисущий Стратон	5
Охоронна грамота	17
Каленик при конторі	28
Знайоме крісло	35
Щоб не нарубати дров...	45
Заправний пункт	54

Алексей Ермолаевич Носенко.
Вездесущий Стратон.
(На украинском языке)

Редактор Ф. М а к і в ч у к.

БФ 11509. Зам. 1756. Підписано до друку 15. V. 1958 р.
Тираж 100.000. Формат паперу 70×105^{1/32}. 1 папер. арк.
2,66 друк. арк. Ціна 1 крб.

Друкарня видавництва «Радянська Україна»,
Київ, Прозорівська, 59.